

SIMION MEHEDINȚI – ÎNTÂLNIREA CU ISTORIA

Dumitru Huțanu

Viața și opera circumscriu personalitatea savantului Simion Mehedinți în *„tipul omului de cultură care nu cultivă numai o specialitate științifică anumită, ci care reflectează la destinul global al culturii noastre și care se simte răspunzător de întreaga orientare a civilizației țării”*, cum caracteriza Tudor Vianu tipul intelectualului român, ctitor al uneia sau alteia dintre disciplinele cunoașterii, apărut *„în ansamblul vieții noastre sociale, ca urmare a împlinirii și desăvârșirii idealului politic de unitate națională.”*¹

Fondator al geografiei românești moderne, etnograf de prestigiu, literat, pedagog cu mare adevărată în epocă, filozof al culturii, Simion Mehedinți a militat aproape jumătate de secol pentru o cultură românească modernă, națională și europeană în același timp, în conținut și formă de expresie. Adept și militant al cercetării științifice interdisciplinare, îmbinând geografia cu antropologia, etnografia, etica și filozofia, Simion Mehedinți rămâne un reprezentant tipic al fazei *„activismului cultural”* ale căruia valori călăuzitoare erau: *„Mai întâi credința în știință, în puterea și eficacitatea rațiunii omenești. Apoi, iubirea de semenii și patriotismul, hotărârea de a veni în ajutorul semenilor cu care împărțim moștenirea aceluiași trecut și aspirațiile spre viitor.”*²

Întâlnirea cu Istoria, fie că devenea un suport al teoretizării sau

¹ T.Vianu - **Filozofia culturii**, Editura Publicom, București, 1945, p.288

² **Ibidem**, p.291-292

generalizării, fie că se realiza din necesitatea explicitării unor relații de tipul geografie și istorie, cultură și civilizație, fie determinată de sentimente patriotice adânci sau de drumul parcurs de la elevul de școală primară până la profesorul universitar, se resimte în întreaga operă a savantului român.

O succintă schiță biografică se cere a fi făcută, ea facilitând înțelegerea drumului spre Istorie parcurs de Simion Mehedinți în anii formației sale intelectuale.

Născut la Soveja, din părinți agricultori, Simion Mehedinți a purtat toată viața nobilul titlu de fiu al unor mocani din Munții Vrancei. Primii ani de școală îi face la Soveja, apoi la Vidra. Se înscrie la Seminarul din Roman. Aici, *„cea dintâi bucurie de carte a simțit-o băietanul abia pe la 14 ani, la lecțiile de istoria românilor”*, ținute de D.Grăjdeanu, *„fire de bărbat cu respect de sine, fostul «chihaie» peste păduri ce se apucase să cetească cronicile țării și ne povestea ceea ce aflase și el, pe ici, pe colo”*.³

Întâlnirea cu un *„minunat profesor de matematică”*, Savel Rahtivan, la Liceul „Unirea” din Focșani, se părea a fi hotărâtoare pentru tânărul învățacel,⁴ dar viața îl poartă spre alte școli. Ajunge la Liceul „Sf.Sava” din București. Îl termină și se înscrie la Universitate – Facultatea de Matematică. Rămas orfan, obține o bursă și trece la Școala Normală Superioară (1888). Aici, cursul de filozofie se ocupa de *„cel mai matematic dintre filozofi, de pozitivistul August Comte”*, la cursul de arheologie citește *Laocoon* al lui Lessing, biblioteca școlii îi oferă lucrările lui Th. Buckle, H. Taine, Aug. Comte, Herbert Spencer, I.Kant.⁵

În ultimul an îl are ca director și profesor pe istoricul și arheologul Al.Odobescu. Îndreptarea spre istorie, dar și spre geografie, se datora și influenței lui Thomas Buckle cu a sa *„Istorie a civilizației în Anglia”*.

³ S.Mehedinți - *Premise și concluzii la Terra. Amintiri și mărturisiri*, Imprimeria Națională, București, 1946, p.14-15

⁴ *Ibidem*, p.16-17

⁵ *Ibidem*, p.21-22

discipol al filozofului pozitivist Aug.Comtc, care „*explica fenomenele istoriei prin influența mediului geografic și prin progresul științelor exacte*”⁶.

„*Când lunecase de la matematică spre istorie – mărturisea târziu Simion Mehedinți – candidatul nu pășise chiar la întâmplare. Încântat de ordinea, claritatea și preciziunea matematicii, citind apoi cu caietul alături volumele lui Buckle, el se mângâiasă cu gândul că va pune în fața școlarilor numai fapte exacte și cu adevărat semnificative, iar nu mărunțișuri de ocazie, intrigă dinastice, crime politice, legende, anecdote.*

Altceva ar fi istoria, dacă am putea – cum pretinde Buckle și Taine – să arătăm pentru țară cum s-a dezvoltat viața omului în legătură cu mediul fizic și cu progresele științei, părăsind erorile din faza cugetării magice și metafizice...

Sprijinită pe studiul mediului geografic și pe statistică, istoria părea deci menită să capete altă înfățișare”⁷.

Simion Mehedinți trăia atunci un timp istoric românesc anume și, firească, simțământul patriotic, în cel mai înălțător, sincer, obiectiv și necesar sens al cuvântului, îi îndrepta pașii spre istorie: „*Gândurile despre istoria universală se amestecă așadar cu gândurile despre viața poporului român, iar cel cu destule amintiri din cronicile țării sta acum la răscrucea multor planuri de lucrări*.”⁸ De aici, preocuparea pentru istoria Transilvaniei, pentru geneza poporului român, de aici vine și implicarea lui în problematica istorică a timpului.

În 1893, pe când se pregătea să se dedice carierii de profesor de istorie (se ivise o catedră liberă la Focșani), Al.Odobescu și Titu Maiorescu l-au propus pentru bursa oferită de Societatea de Geografie pentru studierea acestei discipline în străinătate. „*Îndemnat de un profesor binevoitor – mărturisea Simion Mehedinți – ispitit de un istoric englez și târât de tinereasca mișcare pentru Transilvania, iată-l pornind*

⁶ Ibidem, p.24

⁷ Ibidem, p.24-25

⁸ Ibidem, p.25-26

în largul mării, fără hartă și busolă”, „înarmat cu două scrisori: una de la Alexandru Odobescu pentru arheologul G.Perrot, alta de la Titu Maiorescu pentru antropologul Vârchow din Berlin”⁹.

Așadar, va studia geografia din **îndemnul istoriei**.

La Sorbona audiază cursurile profesorului Himly „care scrisese lucrarea de istorie referitoare la granițele statelor europene”; Perrot îi dă o recomandare către istoricul Lavisse, este prezent la cursurile arheologului Marcel Dubois și la cursurile Școlii de antropologie, îi citește asiduu pe Michelet și Taine, încât *„celui venit pentru geografie, Parisul i-a deschis deocamdată o nouă perspectivă asupra istoriei. Astfel, geograful ucenic...câpătase pe malurile Senei o altă scară de proporții pentru măsurarea evenimentelor istorice, înțelegând că istoria e nu numai geografie în mișcare, ci și etnografie, plus influența personalităților excepționale.”*¹⁰

În 1898-1899 se află la Berlin. Aici adâncește cunoașterea istorică, îi studiază pe Carl Ritter, Alexandru von Humboldt și Ranke.

Deși la întoarcerea în țară Titu Maiorescu îl îndemna „*Aruncă-te resolut în istorie*”, înființarea Catedrei de Geografie la Universitatea bucureșteană îi fixează definitiv locul în cultura românească și europeană.

Implicit, prestigioasa operă a savantului Simion Mehedinți, desfășurată în multiple direcții, cu precădere în geografie, etnografie, pedagogie va cuprinde și istoria, de vreme ce o reîntâlnim ca o constantă a preocupărilor sale și ca un suport argumentativ, în deplina concordanță cu aspirațiile neamului românesc ale timpului.

Mărturie stă fundamentul istoric așezat pentru temelia celor două lucrări fundamentale pentru etnografia românească – **Coordonate etnografice, civilizație și cultură, Caracterizarea etnografică a unui popor prin munca și uneltele sale** – mărturie stau preocupările sale pentru evoluția Statului și a națiunii române, pentru geneza poporului român, mereu prezente în scrierile sale.

⁹ Ibidem, p.31

¹⁰ Ibidem, p.48

Adâncirea și teoretizarea problematicii Statului și națiunii erau o rezultantă a formației sale, a suportului etnografic dat cercetării și evoluției socio-economice și politice a poporului român, a experienței sale de militant pentru înfăptuirea statului național unitar român, de participant activ la evenimentele din toamna și iarna anului 1918, de membru al delegației române la Conferința de Pace de la Paris, ca unul dintre cei ce au oferit argumente geografice, etnografice, istorice și culturale în sprijinul fundamentării dreptății și justetei actului Marii Uniri.

Pentru Simion Mehedinți, menținerea și dezvoltarea națiunii constituia un important factor de progres. Explicitând fenomenul românesc, scria: „*«Secolul naționalităților» a înlesnit apoi și concentrarea masei etnice în jurul Carpaților. A urmat Unirea Principatelor sub Cuza... ajutată de un fapt intern: de unitatea graiului și de omogenitatea culturii în toată întinderea pământului românesc și încă de o împrejurare locală, de forța latentă a gloatei poporului... Aiurea vorbesc cărturarii, iar poporul tace și ascultă. Împrejurul Carpaților, dimpotrivă: vorbește poporul, iar cărturarii trag cu urechea la cuvintele și la gândul poporului.*”¹¹

„*Când un popor ajunge pe această treaptă – scria Simion Mehedinți – el se cheamă națiune. O națiune, prin urmare, nu se naște într-o zi, ci este o mare ființă care se dezvoltă încetul cu încetul, iar statul este haina care îmbracă corpul națiunii ajunsă la maturitate, adică cu dorința și putința de a trăi autonom (după legile sale)*”¹².

Înțelegând interdependența dintre progresul omenirii și afirmarea fiecărei națiuni în parte, Simion Mehedinți ne apare a fi contemporanul nostru, argumentând parcă efortul de reînscrisiere a României într-o Europă în care s-a regăsit dintotdeauna.

„*Îngrijind de națiunea ta, ai apucat singura cale rațională ca să ajuți progresul omenirii, care nu e altceva decât suma tuturor*

¹¹ Ibidem, p.83

¹² S.Mehedinți - **Geografia economică pentru clasa a VII-a secundară**, ediția a IV-a, București, 1935, p.270

națiunilor.”¹³, scria el.

Simion Mehedinți vedea în națiune o „*realitate concretă*” care trebuie menținută și dezvoltată ca „*cea mai înaltă potență a umanității*.”¹⁴ Îndemnând la respectarea a „*toate națiunile pământului*”, exprima o idee mereu actuală: „*națiunile – chiar cele mai mici – sunt necesare progresului omenirii*”¹⁵.

La fel de actual este Simion Mehedinți și când se referă la problema naționalităților: „*o națiune poate exista și poate înflori având între granițele sale unele elemente eterogene*”¹⁶. Combătând lipsa de drepturi, atât în cadrul unei națiuni, cât și între națiuni, Simion Mehedinți scria: „*Vechiul exclusivism, care făcea din străin un haotic, a dispărut sau va dispărea deplin. De aceea, dreptate înăuntru și dreptate în afară – iată formula spre care ne îndreptăm*.”¹⁷

„*Ca român, suntem datori să vedem minoritățile cum sunt; iar minoritățile sunt datorate, la rândul lor să vadă pe români nici mai buni, dar nici mai răi de cum sunt*”¹⁸.

Adept al egalității între popoare („*nu este adevărat că ar exista pe fața acestei planete un popor «ales» iar toate celelalte ar fi niște elemente inferioare, predestinate... a sluji poporului privilegiat*”), Simion Mehedinți milita pentru înlăturarea urii de rasă: „*Considerăm ura de rasă ca o rămășiță a vremurilor de barbarie și mărturisim pe față că n-o putem accepta cu liniște din partea nimănui*”¹⁹. El își încheia pledoaria pentru asigurarea egalității între popoare, pentru înlăturarea neîncrederii și dușmăniei dintre ele cu o concluzie optimistă pentru acele timpuri, astăzi validată de realitate: „*Va pieri cu vremea și ura*

¹³ Idem - **Poporul (Cuvinte către studenți)**, ediția a II-a, București, 1939, p.56

¹⁴ Idem - **Politica de vorbe și omul de stat**, ediția a II-a, București, 1928, p.195

¹⁵ Ibidem, p.203

¹⁶ S.Mehedinți - **Vechimea poporului român și legăturile lui cu elementele alogene**, București, f.a., p.9

¹⁷ Idem - **Politica de vorbe...**, p.92

¹⁸ Idem - **Vechimea poporului român**, p.9

¹⁹ Idem - **Poporul...**, p.196

dintre popoare. Urmașii noștri vor rămâne uimiți de dușmăniile națiunilor de astăzi”²⁰, „Pământul a ajuns ca o mare gospodărie în care toți au nevoie unii de alții.”²¹

Atingându-ne, cred scopul enunțat prin titlu, adâncirea unei analize referitoare la locul istoriei în opera savantului necesitând o tratare mult mai profundă, multidisciplinară, încheiem cu o caracterizare, făcută încă din 1934 de Traian Herseni, care surprinde trasăturile esențiale ale gândirii savantului român, definindu-i și însoțindu-i imaginea în scurgerea implacabilă a timpului: *„ceea ce trebuie să recunoaștem fără înconjur profesorului Mehedinți este neobișnuita putere de gândire, întreținută cu o riguroasă și vastă informație științifică, o fericită îmbinare a însușirilor de adâncă analiză cu un spirit puternic de sinteză, a discursivității științifice cu analiza filozofică – trăsături care-l așează, pe bună dreptate, printre cei mai de seamă gânditori ai neamului.”²²*

²⁰ Idem - **Politica de vorbe...**, p.201

²¹ Idem - **Geografia economică...**, p.11

²² apud Gh.Geană - **Prefață la S.Mehedinți. Civilizație și cultură**, Editura Junimea, Iași, 1986, p.8